

Prof. dr Milan R. Milanović

m a l i
EKOLOŠKO-EKONOMSKI
l e k s i k o n

Beograd, 2009.

Izdavači

*NAUČNO DRUŠTVO AGRARNIH EKONOMISTA BALKANA
INSTITUT ZA EKONOMIKU POLJOPRIVREDE
Beograd*

Za izdavače

Prof. dr Drago Cvijanović,
predsednik NDAEB i direktor IEP

Recenzenti

Prof. dr Dragoljub Todić
Prof. dr Gorica Cvijanović
Doc. dr Simo Stevanović

Korektura i korice

Mr. Olga Milanović

Štampa

DIS PUBLIC, Beograd

Tiraž

500

ISBN: 978-86-82121-67-1

Pripremljeno i izdato povodom

55 godina

naučnog časopisa

PREDGOVOR

Naučno društvo agrarnih ekonomista Balkana (ranije Društvo agrarnih ekonomista SFRJ/SRJ/SCG), sa sedištem u Beogradu, kao regionalna naučna asocijacija, pristupilo je izdavanju ove specijalne publikacije, pod nazivom: „**Mali ekološko-ekonomski leksikon**“, koja je autorsko delo našeg istaknutog člana prof. dr Milana R. Milanovića, sa namerom da se tako obeleži jedan značajan jubilej.

Naime, publikacija je najvećim delom nastajala kao rezultat autorovih angažovanja kao *naučnog savetnika* u Institutu za ekonomiku poljoprivrede (koji inače ove godine obeležava 60 godina rada), zatim kao *redovnog profesora* na predmetu *Ekonomija prirodnih resursa* na Megatrend Univerzitetu i, posebno, kao višegodišnjeg *Glavnog urednika* naučnog časopisa **Ekonomika poljoprivrede**.

Imajući u vidu da je ovaj renomirani naučni časopis upravo na početku ove 2009. godine navršio **punih 55 godina** neprekidnog izlaženja¹, NDAEB kao izdavač časopisa², odlučilo je da na ovaj način, izdavanjem specijalne publikacije čiji je autor istovremeno i Glavni urednik časopisa, obeleži ovaj nesumnjivo značajan jubilej, ne samo jedne od najstarijih nego i najuglednijih publikacija u agrarnoekonomskoj periodici.

Inicijativa o zajedničkom izdavanju časopisa sa Institutom za ekonomiku poljoprivrede Beograd (od br. 3/2005) i sa Akademijom ekonomskih nauka iz Bukurešta /Rumunija (od br. 1/2007), rezultirala je podizanjem naučne kategorije časopisa na nivo **vodeći časopis nacionalnog značaja (M51)**, a time i uspešno nastavljanje njegove respektivne 55-to godišnje tradicije.

---

¹ Prvi broj je izašao februara 1954. godine pod nazivom "**Jutro**" (1959. je na kratko promenio ime u "Poljoprivreda i zadrugarstvo"), a od januara 1964. godine izlazi pod sadašnjim imenom "**Ekonomika poljoprivrede**" (s tim što se jedno kratko vreme /1977-1979/ zvao "Ekonomika proizvodnje hrane").

² Prvobitni izdavač časopisa bilo je Novinsko-izdavačko preduzeće „Zadruga“ (od 1959. „Zadružna knjiga“). Od 1970. godine izdavači su Savez poljoprivrednih inženjera i tehničara Jugoslavije i Zajednica naučnoistraživačkih ustanova Jugoslavije za ekonomiku poljoprivrede, a od 1985. i Društvo agrarnih ekonomista Jugoslavije. Društvo agrarnih ekonomista SCG (dosadašnji izdavač, sledbenik DAEJ), odlukama donetim na Skupštini održanoj 07.12.2007. godine, transformisano je u **Naučno društvo agrarnih ekonomista Balkana** (NDAEB), sa sedištem u Beogradu, koje je Rešenjem Ministarstva za državnu upravu i administraciju registrovano 12.03.2008. godine, zadržavajući prava prvog izdavača časopisa «**Ekonomika poljoprivrede**».

Mali ekološko-ekonomski leksikon, kao savremeni stručni priručnik je originalni rad, nastao iz potrebe da se širem krugu korisnika približe značenja mnogih međusobno povezanih pojmova iz ekonomije i ekologije, ali i drugih srodnih naučnih i stručnih oblasti, koje se bave proučavanjem ekonomskih vrednosti i ekoloških funkcija prirodne sredine.

Izučavanje strukture i funkcionisanja ekonomsko-ekološkog sistema, u kontekstu strategije i politike *održivog razvoja*, savremeni je izazov brojnih naučnih disciplina, kao što su ekonomija prirodnih resursa, ekološka ekonomija, socijalna ekologija, ekološki menadžment, ekološko pravo i druge. Stoga u njihovom okrilju nastaje mnoštvo novih specifičnih ekonomsko-ekoloških pojmova, principa i načela, od kojih je preko 1.000 izabrano i objašnjeno i ovom leksikonu.

Otuda smo uvereni da ova specifična, zanimljiva i korisna publikacija, koja sadrži objašnjenja i mnogih pojmova i problema *ekološko-ekonomske održivosti poljoprivrede*, predstavlja dobar način obeležavanja jednog značajnog jubileja u agrarnoekonomskoj periodici.

Beograd, januara 2009.

PRESEDNIK NDAEB

Prof. dr Drago Cvijanović

UVODNE NAPOMENE

1. **Potreba pripreme i izdavanja** ovog malog leksikona proistekla je iz ocene da savremeni ekološko-ekonomski procesi u svetu, iako i u domaćoj stručnoj i popularnonaučnoj literaturi obilato razmatrani, na našim prostorima nisu dobili odgovarajuću objedinjenu leksikografsku obradu, koja bi širem krugu zainteresovanih korisnika omogućila njihovo lakše praćenje i razumevanje. Naime, ekonomsko-socijalni i tehničko-tehnološki procesi koji danas okružuju čoveka, konstituišu novu vrlo složenu ekološko-ekonomsku strukturu, čija su dva ključna podsistema: privreda (ekonomija) i prirodno okruženje (ekologija). Izučavanje strukture i funkcionisanja ekonomsko-ekološkog sistema, u kontekstu strategije i politike održivog razvoja, ozbiljan je savremeni izazov brojnih naučnih disciplina, kao što su ekonomija prirodnih resursa, ekološka ekonomija, socijalna ekologija, ekološki menadžment, ekološko pravo i druge. U okrilju ovih naučnih disciplina nastaje mnoštvo novih specifičnih ekonomsko-ekoloških pojmova, principa i načela, od kojih je za veliki broj učinjen pokušaj da budu ukratko objašnjeni u odrednicama ovog leksikona.

2. U objavljenim ekonomskim ili ekološkim rečnicima i leksikonima odrednice su, uglavnom, formulisane nezavisno od njihovog ekološko-ekonomskog konteksta. Stoga je ova publikacija, po **nazivu i sadržaju**, pripremljena s namerom da se izvrši odgovarajući izbor pojmova koji prvenstveno odražavaju funkcionalnu povezanost ekologije i ekonomije, te da se pored osnovnog rečničkog značenja izabranih pojmova, pruži osim semantičkog i njihovo nešto šire sadržajno objašnjenje. Pri takvoj mameri, u suočavanju sa pitanjem šta bi trebalo da obuhvati jedan ovakav leksikon, pošlo se od zajedničke leksičke kolevke osnovnih pojmova, starijeg *ekonomija* i mnogo mlađeg *ekologija*, čija je interakcija tokom razvoja civilizacije a naročito u savremenim uslovima generisala čitav niz sasvim novih vrlo heterogenih teorijskih principa i praktičnih modela, kao što su: ekološka etika, ekološka filozofija, ekološka održivost, ekonomska valorizacija životne sredine, ekonomska vrednost prirode, ekonomski dobitak/ekološki gubitak, ekosocijalni sistem, eksterna disekonomija, energetski input/autput biomase, eksterni troškovi ekosistema, ekonomsko blagostanje, itd. Upravo stoga ovo izdanje ima pretežno karakter leksikona a ne samo rečnika, bez pretenzija da će izbor i sadržaj odrednica i terminoloških sintagmi zadovoljiti očekivanja svih potencijalnih korisnika jedne publikacije pod ovim naslovom.

3. Naznačena namena i sadržaj leksikona zahtevali su da se pri izboru odrednica i njihovoj obradi koriste ili konsultuju različiti štampani i elektronski **izvori građe** (rečnici, leksikoni, časopisi, monografije, studije, udžbenici, zakoni, strategijski planovi, sajtovi, prospekti), a naročito:

Goodstein, E.S. *Ekonomika i okoliš*, Mate, 2003; Dinić, J. *Ekonomska geografija*, EF, Beograd, 1994; DES, Mali ekološki rečnik (<http://www.astronomija.co.yu>); De Žarden, Dž.R. *Ekološka etika-uvod u ekološku filozofiju*, SG, Beograd, 2006; *Ekonomsko-poslovna enciklopedija*, SA, Beograd, 1994; *Ekonomija prirodnog kapitala*, IEN, Beograd, 1998; Lujala, P. *Classification of Natural Resources*, Norwegian University of Science and Technology, 2003; Magdalinović, N. *Ekonomika prirodnih resursa*, Nauka, Beograd, 2006; Mankju, N.G. *Principi ekonomije*, CID, EF, Beograd, 2006; Marković, P. *Poljoprivredna geografija*, Informator, Zagreb, 1970; Milanović, M. *Osnovi ekonomije*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2007; Milanović, M.: *Prehrambena industrija SRJ*, IEP, Beograd, 2002; Milanović, M. *Politika cena poljoprivrednih proizvoda*, DAEJ, Beograd, 1996; Milanović, M., Cvijanović, D., Cvijanović, G. *Prirodni resursi: ekonomija, ekologija, upravljanje*, IEP, Beograd, 2008; Milenković, S. *Resursi u ekonomiji*, EF, Kragujevac, 2000; Milenović, B., *Ekološka ekonomija - teorija i primena*, Univerzitet u Nišu, 2000; Папенoв, К.В.(ред): *Экономика природопользования*, МГУ М.В.Ломоносова, Экономический факультет, Москва, 2006; Pešić, R.V. *Ekonomija prirodnih resursa i životne sredine*, PF, Beograd, 2002; Pirs, D.V. Mekmilanov rečnik *Moderna ekonomija*, Dereta, Beograd, 2003; Reinert, E.S. *Globalna ekonomija*, Čigoja, Beograd, 2006; Rikalović, G. *Ekonomika prirodnih resursa*, Indija, 1999; Field, B.C. *Environmental Economics*, McGraw-Hill, New York, 1997.

4. Pri **korišćenju leksikona**, da bi se izbegle eventualne nedoumice, treba imati u vidu da se kod većine odrednica navode tri vrste upućujućih naznaka, i to:

(1) u glavnim odrednicama koje su ispisane **podebljanim slovima** (bold) a koje su međusobno značenjski povezane sa drugim, ili se u nekoj drugoj odrednici upotpunjava ili šire objašnjava određeni sadržaj, na kraju se u zagradi upućuje (v. vidi) na jednu ili više tako povezanih odrednica ispisanih *kurzivom*: npr. **ekonomija životne sredine** (v. *geneza koncepta održivosti*) ili **vrednost prirodnih dobara** (v. *vrednost čistog vazduha; cene nekretnina*);

(2) u nekim odrednicama gde su zbog racionalnosti teksta pojmovi samo pomenuti, isti su ispisani *kurzivom*, a njihovo objašnjenje je dato na drugom mestu u posebnoj odrednici: npr. **ekonomske mere** – u sklopu mera namenjenih očuvanju i zaštiti obnovljivih prirodnih resursa ... u prvom redu to su: (a) *fiskalne mere* i (b) *sistem individualnih transferabilnih kvota*;

(3) konačno, neki pojmovi ili terminološke sintagme su samostalno navedeni, bez objašnjenja njihovog sadržaja, ali sa upućivanjem na odrednicu koja to sadrži: npr. **ekološka funkcija sela** (v. *multifunkcionalnost ruralnih područja*), ili **minimalizacija društvenih šteta** (v. *zaštita prirode i ekološka etika*).

5. Na kraju Leksikona, abecednim redom dat je **Index** svih odrednica i pojmova, sa oznakom broja strane na kojoj se nalaze u tekstu.

Autor

INDEX

A

- administrativne cene, 3
- Agenda 21, 3
- agrarna politika, 3
- agregatna ponuda, 3
- agregatna tražnja, 3
- agroekologija, 3
- agroekonomija, 4
- akcioni planovi, 4
- aktivna solarna tehnika, 4
- aktivnost uticajna na životnu sredinu, 4
- akumulisanje energije vetra, 5
- alokacija resursa, 5
- alternativni energetska sistem, 5
- analiza troškova i koristi, 5
- analiza životnog ciklusa, 5
- antropocentrična etika, 5
- antropogena zagađenja atmosfere, 6
- antropogene promene, 6
- antropogene zagađujuće materije, 6
- a priori, 6
- apsolutna retkost resursa, 6
- apsolutna zemljišna renta, 6
- apsolutno oskudni resursi, 6
- arboretum, 7
- areal, 7
- Arhus Convention, 3
- asimilativni kapacitet prirode, 7
- atmosfera, 7
- autekologija, 7
- autohtona vrsta, 7
- output, 7

B

- banka gena, 8
- barel, 8
- Basel Convention, 8
- BATNEEC, 8
- bentos, 8
- besplatna roba, 8
- bilansne zalihe, 8
- bio-bašta, 8
- biocenoza, 8
- biocentrična etika, 8
- biociklus, 8
- biodiverzitet, 8
- biodiverzitet Jugoslavije, 9
- biodiverzitet Srbije, 9
- biodizel, obnovljivi energent, 9
- biodizel, prednosti, 10
- biodizel, tehnički nedostaci, 10
- biodizel, tehnologija proizvodnje, 10
- biogas, 10
- biogeocenoza, 11
- Biogradska gora, nacionalni park, 11
- bioindikatori, 11
- biološka kamatna stopa, 11
- biološka regeneracija, 11
- biološka/organska/ekološka poljoprivreda, 12
- biološki resursi, 12
- biom, 12

biomasa, 12
biomasa u poljoprivredi, 12
biosfera, 12
biotehnologija, 13
biotehnologije u eksploataciji resursa, 13
biotop, 13
bodiverzitet na početku novog milenijuma, 13
bogatstvo, 14
bonitiranje zemljišta, 14

CBD, 17
CCD, 17
cena alternativne tehnologije, 17
cena sekundarnih sirovina, 17
cena zemlje, 17
cene nafte, 17
cene nekretnina, 18
cene u senci, 18
cenovni mehanizam, 18
cenovni pokazatelji retkosti resursa, 18

černozem, 21
čovečanstvo na raskršću, 21
Čovek i biosfera, 21
čovek i životna sredina, 21

Dan životne sredine, 23
darovi prirode, 23
dažbine, 23
deflator, 23
degradacija životne sredine, 23
deindustrijalizacija, 23
Deklaracija o životnoj sredini i razvoju, 24

botanička bašta, 14
briket, 14
briketi kao hranivo, 15
briketiranje, 15
Brundtlandova komisija, 15
bruto domaći proizvod (BDP), 15
bruto nacionalni proizvod (BNP), 15
bruto zalihe, 15
buka, 15

C

ceteris paribus, 19
ciljevi ekonomskog razvoja, 19
CITES, 19
CMS, 19
CNR, 19
cost-benefit analiza, 19
crvena knjiga, 20
Crvena knjiga flore Srbije, 20
crvenica (terra rosa), 20
CSD, 20

Č

čovekov uticaj na klimu, 21
čovekovo prirodno okruženje, 21
čvrsta goriva, 22

D

deontološka etika, 24
deponijski gas, 24
desalinizacija, 24
devastacija, 24
dezertifikacija zemljišta, 24
diferencijalna zemljišna renta, 24
diferencijalna zemljišna renta II, 25
difuzni resursi, 25

dinamičke metode vrednovanja resursa, 25
direktne upotrebne vrednosti ekosistema, 25
direktno vrednovanje prirodne baštine, 25
diskontinualne promene ekosistema, 25
diskontovanje, 25
divlja vrsta, 26
doindustrijska ekonomija, 26
domaća ili kulturna vrsta, 26
dopunske tehnike vrednovanja, 26
dopušteni "optimalni" nivo zagađenja, 26
drago kamenje, 26
Druga konferencija UN o održivom razvoju, 26

drugi izveštaj Rimskog kluba, 26
društvena ekonomija, 26
društvena korist, 27
društveni optimum, 27
društveni razvoj, 27
društveni sistem, 27
društveni trošak, 27
društveno blagostanje, 27
drvena masa, 28
dugoročne strategije eksploatacije, 28
duhovno razumevanje vrednosti vrsta, 28
Durmitor, nacionalni park, 28
dužnosti vlasnika poljoprivrednog zemljišta, 28
dvoznačni karakter, 29

D

Davolja varoš, 30

Derdap, nacionalni park, 30

E

EEA, 33
efekat eksternih troškova, 32
efekat staklene bašte, 32
egzistencijalne vrednosti ekosistema, 33
egzosfera, 33
EIA Convention, 33
ekocentrični moral, 33
ekocentrizam, 33
ekocid, 34
ekocid, namerni, 34
eko-feminizam, 34
ekologija, 34
ekologija, šire značenje, 35
ekološka cena biogoriva, 35
ekološka ekonomija, 35
ekološka etika, 36
ekološka filozofija, 36

ekološka funkcija sela, 36
ekološka industrija, 36
ekološka održivost, cilj razvoja, 36
ekološka valenca, 36
ekološke usluge, 37
ekološki faktori, 37
ekološki indikatori ekonomskog razvoja, 37
ekološki rizik, 39
ekološki udes, 39
ekološki značaj šuma, 37
ekološki znak, 38
ekološko obrazovanje, 38
ekološko-ekonomska načela, 38
ekološko-ekonomski sistem, 38
ekološko-geografski determinizam, 38
ekonomija, 39

ekonomija aglomeracije, 39
 ekonomija blagostanja, 39
 ekonomija kao nauka, 39
 ekonomija obima, 40
 ekonomija prirodnih resursa, 40
 ekonomika poljoprivrede, 40
 ekonomija životne sredine, 40
 ekonomija-ekologija, koreni, 40
 ekonomska dobra, 41
 ekonomska klasifikacija resursa, 41
 ekonomska osa, 41
 ekonomska recesija, 41
 ekonomska renta, 41
 ekonomska slobodna dobra, 41
 ekonomska teorija, 41
 ekonomska valorizacija životne sredine, 42
 ekonomska vrednost prirode, 42
 ekonomske funkcije prirodne sredine, 42
 ekonomske mere, 42
 ekonomske podsticajne mere, 43
 ekonomski dobitak/ekološki gubitak, 43
 ekonomski efikasna privreda, 43
 ekonomski efikasniji razvoj, 43
 ekonomski i ekološki sistem, 43
 ekonomski instrumenti politike životne sredine, 43
 ekonomski liberalizam, 44
 ekonomski podsticaj, 44
 ekonomski rast, 44
 ekonomski rast, sumnje u smisao, 44
 ekonomski razvoj, 44
 ekonomski sistem, 45
 ekonomski višak, 45
 ekonomski značaj šuma, 45
 ekonomsko blagostanje, 45
 ekonomsko-ekološki problemi, 46
 ekosfera, 46
 ekosistem, 46
 ekosocijalni sistem, 46
 ekotip, 46
 ekotoksikologija, 47
 eksploatacija, 47
 eksterna diseconomija, 47
 eksterna ekonomija, 47
 eksternalije, 47
 eksterni efekti, 47
 eksterni troškovi, 47
 eksterni troškovi ekosistema, 48
 elastičnost supstitucije faktora proizvodnje, 48
 elektrane sa gorivnim ćelijama, 48
 elementi klime, 48
 elementi životne sredine, 48
 EMAS, 33
 EMEP Protocol, 33
 emisija, 48
 EMS, 33
 energetska efikasnost, 49
 energetska efikasnost biogoriva, 49
 energetska kriza, 49
 energetske sirovine, 49
 energetske zasadi, 50
 energetska input/output biomase, 50
 energetska potencijal biomase, 50
 energetska resursi, 50
 energetska resursi Srbije, 50
 energetska resursi u svetu, 51
 energija, 52
 energija biomase, 52
 entropija, 52
 environmental ekonomisti, 52
 ENVCD, 52
 evropska energija, 52
 erozija zemljišta, 53
 etat šumski, 53
 etički egoizam, 53
 etički ekstenzionizam, 53
 etički relativizam, 53
 etika, 53
 etika prirodnog prava, 53
 etika životne sredine, 53

EUROSITE, 53
eutrofikacija, 53
evapotranspiracija, 54
evolucija sistema poljoprivredne
proizvodnje, 54

evropska politika o vodama, 54
ex-situ zaštita, 54
egzobiologija, 33

F

faktori degradacije zemljišta u Srbiji, 55
faktori ekonomskog razvoja, 55
faktori ponude i tražnje resursa, 55
faktori proizvodnje, 55
FAO, 56
fenološke promene, 56
finalna dobra, 56
fiskalne mere, 56
fitobentos, 56
fitocenoza, 56
fizibiliti osa, 56
fizički kapital, 56
fizički pokazatelji retkosti resursa, 56

flora, 57
flotacija, 57
fotonaponske ćelije, 57
fotosinteza, 57
Fruška Gora, nacionalni park, 57
funkcija alokacije, 58
funkcija rasta bioloških fondova, 58
funkcija štete, 58
funkcije prirodne sredine, 58
funkcije termomineralnih voda, 58
funkcionalna povezanost ekonomije i
ekologije, 58

G

gajenje i zaštita šuma, 60
gajnjača, 60
garantovani minimum proticaja, 60
gasovita goriva, 60
GEF, 66
genetički inženjering, 60
genetički modifikovani organizam, 60
genetički resursi, 60
geneza koncepta održivosti, 61
genofond, 62
genofond u Srbiji., 62
geodiverzitet, 62
geoekonomija, 62
geografska sredina, 62
geološka građa, 63
geološka osa, 63
geološke zalihe, 63

geomorfološki objekti, 63
geo-nasleđe, 63
geopolitika, 63
geotermalna energija, 63
geotermalna energija kao obnovljivi
izvor, 64
geotermalna energija u Srbiji, 64
geotermalni fluidi, 64
geotermoelektrane, 65
GHGs, 66
gladni ne mare za održivost, 65
globalna zagađenost vazduha, 65
globalni balans vode, 65
globalni ciklus ugljenika, 66
globalni troškovi i koristi, 65
globalno zagađenje, 65

globalno zagrevanje i "polenska groznica", 65
globalno zahlađenje, 65
globalno značajna vrsta, 66
GMOs, 66
Golija, park prirode, 66

gorivne ćelije, 67
granice rasta, 67
granična korisnost, 68
granični trošak, 68
gubitak, 68

H

hedonička cena, 69
hidroakumulacije, 69
hidrobiologija, 69
hidroelektrane, 69
hidroenergetski potencijal, 70
hidroenergetski potencijal Srbije, 70
hidroenergija, 70
hidrogeografski objekti, 70
hidrogeotermalna energija, 70

hidrološke procene, 70
hidrosfera, 70
hidrotehnička sanitacija, 71
hipereutrofni ekosistem, 71
hipotetički resursi, 71
holistička etika, 71
Hoskoldova formula, 71
Hotelingovo pravilo, 71

I

IAE, 72
ICAO, 72
ideologija „ekologizma“, 72
IFCS, 72
IHO, 72
imisija, 72
IMO, 72
incident GMO, 72
indeks održivog ekonomskog bogatstva, 72
indikatori ekonomske nejednakosti, 73
indikatori ugroženosti ekosistema, 73
indirektne upotrebne vrednosti ekosistema, 73
indirektno vrednovanje prirodne baštine, 73
industrijska privreda, 73
industrijske otpadne vode, 73
Industrijske zalihe, 73
industrijsko drvo, 73

informatička privreda, 73
inovacija, 73
in-situ resursi, 74
in-situ zaštita, 74
insolacija, 74
institucionalizacija koncepta održivog razvoja, 74
institucionalizacija sistema održivog razvoja, 74
instrumentalna vrednost, 75
integracija zaštite i ekonomske politike, 75
integralna poljoprivreda, 75
integralno gazdovanje šumama, 75
integralno upravljanje vodama, 75
intelektualni kapital, 76
intelektualno prisvajanje sila prirode, 76
interakcioni razvoj, 76
interna ekonomija, 76
internalizacija eksternih efekata, 76

interni efekti, 77
internizacija eksternih troškova, 77
intrinzična (*ili inherentna*) vrednost, 77
introdukcija, 77
introdukovana vrsta/podvrsta, 77
inventar gasova sa efektom staklene bašte, 77
inverzija standarda i stanovništva, 77
investicija, 78

IPCC, 78
IPPC, 78
ISO, 78
istorijski modeli, 78
IUCN, 78
izdanačke šume, 78
izmenjena (modifikovana) sredina, 78
izvedena tražnja, 78

J

jalovina, 79
javni sektor, 79
javno dobro, 79
javno prirodno dobro, 79

Jevremovac, 80
jezera u Srbiji, 80
Jugoslovenski endemit, 80

K

kanalizacioni sistemi, 81
Kanjon reke Tare, 81
kapacitet životne sredine, 81
kapitalizacija zemljišne rente, 81
kapitalna dobit, 82
kapitalna dobra, 82
kapitalna vrednost investicije, 82
katastar zagađivača, 83
katastarsko klasiranje zemljišta, 83
kategorije zaštićenih prirodnih dobara, 83
kategorizacija zaštićenih prirodnih dobara, 82
kisele kiše, 84
klasifikacija industrijskih minerala, 84
klasifikacija mineralnih sirovina, 84
klasifikacija prirodnih resursa, kriterijumi, 84
klasifikacija resursa, u Rusiji, 85
klasifikacija resursa, u SAD, 85
klima, 85
klima Srbije, 86

klima, primarni energetske resurs, 86
klima, uticaj na ekonomiju, 86
klimaksni ekosistem, 86
klimati i klimatski tipovi, 87
klimatski pojasevi (klimati), 87
kogeneracija, 87
kohezijska funkcija sela, 88
komandna ekonomija, 88
komasacija poljoprivrednog zemljišta, 88
komasaciona procena zemljišta, 88
komparativna prednost, 88
kompenzacija resursa., 89
komplementarnost energija sunca i vetra, 89
kompozitni prirodni resursi, 89
koncentrat rude, 89
koncept ekološke ekonomije, 89
koncept održivog razvoja, 90
koncesija, 90
koncesiona naknada, 90

Konferenciji UN o životnoj sredini i razvoju (UNCED), 90
konflikt ekonomije i prirodne sredine, 90
kontrola plodnosti poljoprivrednog zemljišta, 90
kontroverze održivosti., 91
konvencija o biodiverzitetu, 91
Konvencija o biološkoj raznovrsnosti, 91
konvencija o promeni klime, 91
konvencionalna poljoprivreda, 91
konzervacija prirodnih resursa, 92
konzervativističko shvatanje, 92
Kopaonik, nacionalni park, 92
kopnene vode, 92
kopneni biomi, 93
korišćenje geotermalne energije, 93
korišćenje obnovljivih fondova, 93
korišćenje prirodnih resursa, 93
korišćenje solarne energije, 93
korišćenje šuma., 94
korišćenje vode, 94
korisne komponente, 94

korisne primese, 94
korist pojedincima, štete svima, 94
koristi od prirode, 94
košavsko područje, 95
Kozara, nacionalni park, 94
kriterijumi održivog razvoja, 95
kruženje materije, 96
kruženje vode, 96
kulturna baština, 96
kulturna funkcija sela, 96
kulturna sredina, 96
kvalitet energije, 96
kvalitet metalčnih sirovina, 97
kvalitet resursa, 97
kvalitet vazduha u Srbiji, 97
kvalitet voda, 98
kvalitet životne sredine, 98
kvantifikovanje prirodnih resursa, 98
kvantitativna ograničenja, 98
kvantitativna ograničenost zaliha, 98
kvantitativna regeneracija ekosistema, 98
kvazi renta, 99

L

laissez faire, 100
LCA, 100
lednici, 100
ležišta mineralne sirovine, 100
LIFE 2, 100
limnologija, 100

lisničke šume, 100
litoral, 100
litosfera, 100
lokalno zagađenje, 101
Lovćen, nacionalni park, 101
LRTRAP Conventon, 100

LJ

ljudska populacija izazov biosferi, 102

ljudski kapital, 102

M

MAB, 103
magmogeotermalna energija, 103

makroekonomija, 103
maksimalizacija društvenih koristi, 103

materijalni resursi, 103
MEAs, 103
međunarodna klasifikacija mineralnih resursa, 103
međunarodno značajne vrste, 103
Međuvladin panel za promenu klime (IPCC), 104
melioracija šuma, 104
melioracije zemljišta, 105
melioraciono područje, 105
mere za očuvanje obnovljivih resursa, 105
mere zaštite voda, 105
mešovita ekonomija, 105
metalične sirovine, 105
metalične sirovine Srbije, 105
metalični minerali, 106
metod anuiteta, 106
metod hedoničkih cena, 106
metod hipotetičkog izbora, 106
metod interne kamatne stope, 107
metod koeficijenta primanja i izdavanja, 107
metod roka povraćaja, 107
metod transportnih troškova, 108
metode organske proizvodnje, 108
metode vrednovanja ekoloških efekata, 108
metode vrednovanja neobnovljivih resursa, 108

načela racionalnog korišćenja resursa, 114
načela zaštite životne sredine, 114
načelo "korisnik plaća", 114
načelo "zagađivač plaća", 114
načelo informisanja i učešća javnosti, 115
načelo inovacije, 115

metode vrednovanja prirodne baštine, 109
mezoekonomija, 109
mezosfera, 109
mezotrofni ekosistem, 109
migracija flore, 109
migratorna vrsta, 109
mikroekonomija, 109
minerali, 109
mineralne komponente, 109
mineralne sirovine, 109
mineralne vode, 109
mineralni resursi, 109
mineralni resursi Srbije, 110
minimalizacija društvenih šteta, 110
model održive eksploatacije resursa, 110
model privredne ravnoteže, 111
modeli zajednice, 111
moguće zalihe, 111
monitoring, 111
monitoring životne sredine, 111
monometalične rude, 111
monopolska zemljišna renta, 112
moralno dostojanstvo ili moralno uvažavanje, 112
moratorijum na nuklearne elektrane, 112
morska voda, 112
multifunkcionalna poljoprivreda, 112
multifunkcionalnost ruralnih područja, 113

N

načelo integralnosti, 115
načelo konzervacije, 115
načelo očuvanja prirodnih vrednosti, 115
načelo odgovornosti zagađivača, 115
načelo održivog razvoja, 115
načelo prevencije i predostrožnosti, 115
načelo primene podsticajnih mera, 116
načelo supsidijarne odgovornosti, 116

načelo supstitucije, 116
načelo zaštite prava na zdravu životnu sredinu, 116
nacionalni park, 116
nacionalni program, 116
naknada za korišćenje prirodnih vrednosti, 117
naknada za promenu namene zemljišta, 117
napredak tehnologije eksploatacije, 117
narušavanje ekološke ravnoteže, 117
Naša zajednička budućnost, 117
naučna teorija, 118
naučne metode, 118
naučni podaci, 118
naučni zakon, 118
nauka, 118
nauka o životnoj sredini, 118
navodnjavanje, 118
neantropocentrična etika, 119
NEAP, 119
nedeljivost prirodnog okruženja, 119
neekonomske klasifikacije resursa, 119
negativne eksternalije, 119
nekontrolisano iskorišćavanje resursa, 120

objekti za zaštitu od poplava, 126
obnovi potrošene resurse, 126
obnovljivi i neiscrpivi resursi, 126
obnovljivi izvori energije, 127
obnovljivi izvori energije u Srbiji, 126
obnovljivi resursi, 127
obnovljivi resursi, klasifikacija, 128
obrazac za diskontovanje, 128
obrazovanje za životnu sredinu, 128
obrnuta ekonomija, 128
obuhvatanje društvenih troškova, 128
očuvane proizvodne mogućnosti, 128

nekorisne komponente, 120
nematerijalni resursi, 120
nemetalične sirovine, 120
nemetalične sirovine Srbije, 120
neobnovljivi resursi, 120
neodrživost rasta stanovništva i/ili rasta potrošnje., 121
neo-imperijalizam, 121
neopadajući nivo potrošnje, 122
neotkriveni resursi, 122
neposredni uticaj reljefa, 122
nesavršena (ili ograničena) konkurencija, 122
neto ekonomsko bogatstvo, 123
neto nacionalni proizvod, 123
neto sadašnja vrednost, 123
netržišno vrednovanje resursa, 123
neupotrebna vrednost prirode, 123
neupotrebne vrednosti ekosistema, 123
neuravnotežen razvoj u svetu., 124
nizije, 124
normativna ekonomija, 124
noseći kapacitet ekosistema, 124
nove milijarde ljudi, 124
nuklearna energija kao obnovljivi izvor, 124

O

očuvanje biodiverziteta, 129
očuvanje biosfere, 129
očuvanje prirodnih resursa, 129
očuvanje utemeljeno na zajednici (OUNZ), 129
odbrana od poplava, 129
održiva eksploatacija resursa, 129
održiva poljoprivreda, 130
održiva stopa prinosa, 130
održivi nivo iskorišćavanja, 130
održivi prinos, 130
održivi razvoj, definicija, 130

održivi ruralni razvoj, 130
održivo gazdovanje vrstama, 130
održivost, 131
ODS, 138
odvodnjavanje, 131
ograničena upotreba, 132
okeanologija, 132
okvirna klasifikacija resursa UN, 132
Okvirna konvencija UN o klimatskim promjenama, 132
oligotrofni ekosistem, 132
opasne i štetne materije u zemljištu, 132
opciona vrednost prirode, 132
opcione vrednosti ekosistema, 132
opomene o neodrživosti razvoja, 132
oportunitetni trošak, 133
oportunitetni trošak kapitala, 133
opšta teorija pravičnosti, 133
opšti rezervat prirode, 133
opstrukcionistični resursi, 133
opterećenje životne sredine, 133
optimalizacija upotrebe resursa, 134
optimalizacija, dinamički pristup, 134

optimalna eksploatacija ekosistema, 134
optimalna eksploatacija resursa, 134
optimalni uslovi, 134
optimističko shvatanje, 135
optimum, 135
organizam, 136
organska poljoprivreda, 136
organska proizvodnja, 136
organska stočarska proizvodnja, 136
organski proizvod, 136
osetljivi ekosistemi, 136
oskudica, 136
oskudni resurs, 136
osnovne korisne komponente, 136
otkriveni resursi, 136
otpad, 136
otpadne vode, 137
otvoreni pristup resursima, 137
oznaka "organski proizvod", 137
ozonske rupe, 137
ozonski omotač, 138
ognjište, 131

P

Pančićeve omorika, 139
pantehnološki optimizam, 139
parapodzoli, 139
park prirode, 139
parkova vetra, 139
pasivna solarna tehnika, 139
pelagijal, 139
perspektivne zalihe, 139
pesimističko shvatanje, 139
petrogeotermalna energija, 140
PHARE, 140
PIC Convention, 139
plankton, 140
plati ekološku štetu, 140
plima i oseka, 140
plodnost poljoprivrednog zemljišta, 140

plovnost vodnih resursa, 141
poboljšanje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta, 141
podzemne vode, 141
pokazatelji retkosti prirodnih resursa, 142
polimetalne - kompleksne rude, 142
politika očuvanje neobnovljivih resursa, 142
politika racionalnog korišćenja, 142
politika zaštite voda, 142
politika životne sredine, 142
poljoprivreda u obrnutoj ekonomiji, 142
poljoprivredne osnove, 143
poljoprivredno zemljište, 143

poljoprivredno-proizvodna funkcija sela, 143
 POPs Convention, 144
 populacija, 143
 populaciona preopterećenost, 143
 populacioni momentum, 144
 porez na dohodak, 144
 porezi i subvencije, 144
 posećena drvena masa, 144
 posledice zagađivanja atmosfere, u Srbiji, 145
 posredan uticaj reljefa, 145
 postupanje koncesionara sa nadenim predmetima, 145
 potencijal biomase, 145
 potencijal obnovljivih izvora energije, 145
 potencijalne zalihe, 145
 potencijalno obnovljivi resursi, 146
 potrošačka preopterećenost, 146
 površina planete Zemlje, 146
 pozitivna ekonomija, 146
 pozitivne eksternalije, 146
 praćenje promena klime, 146
 pragmatizam, 146
 prava na korišćenje vode, 146
 prava svojine, 146
 pravne mere, 147
 pravo na vodu, 147
 predator, 147
 predmet koncesije na resursima, 147
 prekogranično zagađivanje životne sredine, 147
 prekomerno iskorišćavanje, 147
 prethodno procenjeni resursi, 148
 princip ekonomije neobnovljivih resursa, 148
 princip moralne pravde, 148
 princip naplate zagađenja, 148
 princip oportunitetnog troška, 148
 principi o zaštiti i održivom razvoju šuma, 148
 prinos obnovljivih resursa, 149
 prirodna baština - kao ekološki resurs, 149
 prirodna baština - kao ekonomski resurs, 149
 prirodna dobra od izuzetnog značaja, 149
 prirodna dobra od velikog značaja, 149
 prirodna klasifikacija resursa, 149
 prirodna sredina, dva aspekta, 149
 prirodne retkosti, 150
 prirodne vrednosti, 150
 prirodne zagađujuće materije, 150
 prirodni dar, 150
 prirodni faktori, 151
 prirodni gas, 151
 prirodni izvori, 151
 prirodni kapital, 151
 prirodni potencijal, 152
 prirodni resursi, 152
 prirodni resursi kao društvena kategorija, 150
 prirodni resursi, dinamična kategorija, 152
 prirodni uslovi, 153
 prirodni uslovi, ekološko stanovište, 153
 prirodni uslovi, širi smisao, 153
 prirodni uslovi-prirodni izvori, 153
 prirodno bogatstvo, 154
 pristup resursima, 154
 pristupi izučavanju životne sredine, 154
 privatno dobro, 155
 privođenje zemljišta kulturi, 155
 privredni ciklusi, 155
 procena rizika GMO, 155
 procena uticaja na životnu sredinu, 155
 profit, 156
 profit biološkog fonda, 156
 profundal, 156
 program aktivnosti za 21. vek, 156
 Program Čovek i biosfera, 156
 Programa Ujedinjenih Nacija za životnu sredinu (UNEP), 156

produktivna korisnost resursa, 156
produktivni potencijal, 156
promene klime, 156
promet ugroženih i zaštićenih vrsta, 157
propust tržišta, 157

protiverozione mere, 157
PRTR Protocol, 146
Prva konferencija UN o životnoj sredini,
157

R

crvena lista, 167
RA/RM, 167
racionalno korišćenje resursa, 158
radioaktivni otpad, 158
ranjiva vrsta, 158
rasprostranjenost, 158
ravnoteža, 159
ravnoteža ekosistema, 159
ravnoteža ekosocijalnog sistema, 159
ravnoteža preduzeća, 159
ravnotežna tržišna cena, 159
ravnotežno iskorišćavanje resursa, 159
razlozi konceptualizacije održivosti, 159
razmena razvoj-životna sredina, 159
raznovrsnost života, 159
REC, 167
recikliraj, 160
recikliranje, 160
refugijum, 160
regionalni uticaji klimatskih promena,
161
regularni resursi, 161
regulativni instrumenti politike životne
sredine, 161
regulatorni troškovi, 161
reintrodukcija, 161
rekreaciona funkcija sela, 161
rekultivacija poljoprivrednog zemljišta,
161
rekultivacija zemljišta i elektroprivreda,
162
relativna retkost resursa, 162
relativno oskudni resursi, 162

relikt, 162
reljef, prirodni uslov, 163
reljef, uticaj na ekonomiju, 163
renta, 163
rentna koncepcija, 163
REReP, 167
resurs, 164
resurs sa slobodnim pristupom, 164
resursi kao ekonomska kategorija, 164
resursi u nalazištima, 165
resursi-sistemi, 165
resursi-stokovi, 165
resursi-tokovi, 165
retka vrsta, 165
retke biljne vrste, 165
retkost, 165
reverzibilna hidroelektrana, 165
rezervat prirode, 166
rezervati biosfere, 166
rezerve nafte, 166
rezerve/zalihe resursa, 166
rezidencijalna funkcija sela, 166
rezidual, 166
rezidualni tokovi ekonomije, 167
režim zaštite, 167
ribarstvo kao resurs, 167
Rio + 10, 167
Rio deklaracija, 167
ritske crnice, 167
rizik, 167
rude obojenih metala, 167
rude plemenitih metala, 167
rude retkih i rasejanih elemenata, 167

S

sadni materijal i seme, 168
salinitet, 168
Samit o Zemlji, 168
Samo jedna Zemlja, 168
sanacija, 168
sanacioni plan, 168
sanitarna seča šuma, 168
savršena konkurencija, 168
scenariji klimatskih promena, 169
SEA, 169
SEA Protocol, 169
sekundarne sirovine, 169
semenske plantaže, 169
semenske sastojine, 169
sertifikovan organski proizvod, 169
sigurne zalihe, 169
sinergijska interakcija, 170
siromaštvo, 170
sistem zaštite životne sredine, 170
skladište prirodnog gasa, 170
skriveni resursi, 170
slabosti diskontovanja u ekonomiji resursa, 170
slatka voda, 171
slobodna dobra, 171
smog, 171
smonica, 171
socijalni indikatori ekonomskog razvoja, 171
sociokulturni sistem, 171
solarna konstanta, 172
solarna tehnika, 172
solarne elektrane, 172
solarni kolektori, 173

specifična potrošnja vode, 173
specifičnost poljoprivrednih cena, 173
specifičnosti zemljišne rente, 173
specijalni rezervat prirode, 173
spomenik prirode, 173
spremnost da se plati, 173
stabilnost i uravnoteženje ekosistema, 173
stanište vrste, 174
Stara planina, park prirode, 174
stopa obnavljanja fondova, 174
stopa potrošnje, trajanje resursa, 174
stopa rasta biološkog fonda, 175
stopa rasta vrednosti resursa, 175
strategija očuvanja prirode, 175
stratosfera, 175
stručni poslovi u šumama, 175
struktura korišćenja poljoprivrednog zemljišta, 175
strukturne promene, 175
studija o proceni uticaja na životnu sredinu, 176
subvencije, 176
sukcesija, 176
sunčeva energija, 176
supstitucija prirodnog kapitala, 176
supstituti, 176
surovi metodi prirode, 177
Šutjeska, nacionalni park, 177
Svetska komisija za životnu sredinu i razvoj, 177
svetska prirodna baština, 177
Svetski dan voda, 178
svetsko more, 178

Š

Šar-planina, nacionalni park, 179
štedi resurse, 179
štednja, 179
štete od zagađenja životne sredine, 179

štetne primese, 180
šume, 180
šume kao obnovljivi resurs, 180
šume kao opšte dobro, 180

šumska renta, 180
šumski genofond Srbije, 180

šumsko bogatstvo Srbije, 181
šumsko planiranje, 181

T

tačkasti resursi, 182
takson, 182
taksonomija prirodnih resursa, 182
Tara, nacionalni park, 182
tečna goriva, 182
tehnička efikasnost proizvodnje, 182
tehničko drvo, 182
tehnika izbegnutih šteta, 182
tehnika troškova supstituta, 183
tehnika tržišnih cena, 183
tehnocentrizam, 183
tehnologija, 183
tehnološka promena, 183
tehnosfera, 184
teleologija, 184
temperaturna stratifikacija, 184
teorija ekonomskog rasta, 184
teorija ekonomskog razvoja, 184
teorijski resursi, 184
termalne vode, 184
termomineralne vode, 184
tipovi privreda, prema resursima, 185
tipovi zemljišta, 185

toplana, 186
toplotna pumpa, 186
trajni/kontinuelni resursi, 186
trajno opadanje populacije, 187
transfer čistih tehnologija, 187
transferabilne kvote, 187
transpiracija -, 187
tranzitne vode, 187
tražnja za resursima, 187
trocifrena kodifikacija resursa, 187
trocifrena kodifikacija, ciljevi, 188
troposfera, 188
trošak ekstrahovanja resursa, 188
trošak zagađenja atmosfere, 188
troškovi i cene resursa, 188
troškovi napora, 188
troškovni pokazatelji retkosti resursa, 189
trud/napor žetve, 189
tržišna ekonomija, 189
tržišno učešće, 189
tržišno vrednovanje resursa, 189
zaliha prirodnog kapitala, 189

U

ugrožena vrsta, 190
ugrožena životna sredina, 190
ugroženi takson, 190
uključivanje zemljišta u organsku poljoprivredu, 190
ukupna vrednost ekosistema, 190
ukupne zalihe mineralnih sirovina, 190
ulagane kapitala u zemlju, 190
ulaganje kapitala u zemljište, 190
UNCED, 194
UNCLOS, 194

UNCTAD, 195
UNDP, 195
UNEP, 191, 195
UNESCO, 194
UNFCCC, 195
Univerzitetska botanička bašta, 191
upotrebna vrednost resursa, 191
upravljanje kvalitetom životne sredine, 191
upravljanje nanosom, 191
upravljanje opasnim materijama, 191

upravljanje otpadom, 191
upravljanje prirodnim vrednostima, 191
upravljanje rizikom, 192
uravnoteženi ekonomski razvoj, 192
uređenje poljoprivrednog zemljišta, 192
uslovi održive eksploatacije resursa, 192
uslovi za zasnivanje organske proizvodnje, 192
uslovna klasifikacija, 192
uslovna klasifikacija resursa, 193

ušteda resursa, povećanje potreba, 193
uticaj šumarstva i poljoprivrede na klimu, 193
uticaju avijacije na atmosferu, 194
utilitarizam, 194
uvođenje u proizvodnju GMO, 194
uzajamnost poljoprivrede i okruženja, 194
uzroci i posledice promena klime, 194

V

valorizacija prirodnih resursa, 196
vanbilansne zalihe, 196
vazduhoplovstvo i globalna atmosfera, 196
verovatne zalihe, 196
veštačko pošumljavanje, 196
veština ekonomije, 197
vetroenergetski resursi, model za procenu, 197
vetrogeneratorski parkovi, 197
visije, 198
visoke šume, 198
voda kao ekološki faktor, 198
voda, fizičke osobine, 198
voda, hemijske osobine, 198
vode kao obnovljivi resurs, 199
vode na kopnu, 199
vode reka, 199
vode, dobra u opštoj upotrebi, 199
vodni resursi, 199

vodni resursi Srbije, 200
vodni režim, 200
vodno područje, 201
vodoprivredna delatnost, 201
vodoprivredna dozvola, 201
vodoprivredna osnova, 201
vodoprivredna saglasnost, 201
vodoprivredni bilans, 202
vodoprivredni objekti, 202
vodoprivredni uslovi, 202
vodosnabdevanje stanovništva, 202
vrednost (cene) prirodnih resursa, 203
vrednost čistog vazduha, 203
vrednost poklona, 203
vrednost postojanja, 203
vrednost prirodnih dobara, 203
vrednovanje ekoloških efekata, 203
vrednovanje prirodnih resursa, 204
vrsta, 204
vrste pod kontrolom prometa, 204

Z

zabrana korišćenja zemljišta u nepoljoprivredne svrhe, 205
zagađenje prirode, 205
zagađenje, uopšte, 205
zagađivač, 205
zagađivanje životne sredine, 205
zagađujuće materije, 206

zagađujuće supstance u atmosferi, 206
zakon entropije, drugi zakon termodinamike, 206
zakon minimuma, 206
zakon o genetički modifikovanim organizmima, 207
zakon o organskoj proizvodnji, 207

zakon o prinosima, 207
zakoni termodinamike, 207
zakupnički ugovor, 207
zalihe prirodnih resursa, 207
zasićenje ekosistema, 208
zaštićeno prirodno dobro, 208
zaštita i korišćenje flore i faune, 208
zaštita i očuvanje šuma, 208
zaštita izvorišta, 208
zaštita od buke, 208
zaštita od erozije, 208
zaštita od vibracija, 209
zaštita od voda, 209
zaštita od zračenja, 209
zaštita poljoprivrednog zemljišta, 209
zaštita prirode, 210
zaštita prirode i ekološka etika, 210
zaštita prirodnih vrednosti, 210

žetva obnovljivih resursa, 216
živi svet/Božja bića, 216
životna forma, 216

zaštita šuma, 210
zaštita tla i zemljišta, 210
zaštita vazduha, 211
zaštita voda, 211
zašto štiti ugrožene vrste, 211
zemlja kao faktor proizvodnje, 212
zemljišna renta, 212
zemljišna renta kroz istoriju, 212
zemljišni resursi Srbije, 213
zemljište, 213
zemljište kao obnovljivi resurs, 213
zemljište ugroženo od erozije, 214
zemljište, element životne sredine, 214
zeolit, 214
zlatno pravilo akumulacije, 215
značaj resursa za privredni razvoj, 215
značajna prirodna dobra, 215

Ž

životna sredina, 216
životna zajednica, 216
životno stanište, 216